

פרס בן-צבי תשנ"ג על חקר קהילות ישראל במזרח לד"ר נסים קוז

ועדת השופטים ציינה בנימוקה, כי הפרס ניתן לד"ר נסים קוז כהערכה לספרו 'היהודים בעיראק במאה העשרים' (ירושלים תשנ"א, הוצאת מכון בן-צבי). על יסוד חומר עשיר ומגוון של מקורות ראשוניים ומשניים צייר המחבר את תולדות יהודי עיראק בקווים ברורים ומעוצבים באיזון ובשום שכל.

במאה העשרים, ואפשר עוד מעט קודם לכן, עברו על עיראק ועל יהודיה שינויים מפליגים: חילופים תדירים יחסית של שלטון ומשטר, וכן תהליך גובר של מודרניזציה, אשר ליהודים היה חלק נכבד בו. המחבר מתאר את ההתמודדות שהיתה בקרב יהודי עיראק בין שתיים או שלוש גישות בהתייחסות אל המדינה שחיו בה: 'האוריינטציה העיראקית' – זו גישת ההנהגה הותיקה והמסורתית של העדה, ששאפה להשתלב במדינה החדשה השתלבות מדינית ותרבותית גמורה; לעומתה הציונים והקומוניסטים, שתי קבוצות ראדיקאליות של צעירים, שמשכו לכיוונים שונים. ד"ר קוז מציין שהאוריינטציה העיראקית נדונה מראש לכישלון, והתפתחות המאורעות אכן הוכיחה זאת. המחבר הציג לראשונה שאלות מסוג זה לגבי קהילת יהודי עיראק, ובזה פתח פתח לחקירה מקבילה של קהילות אחרות במזרח. ספרו הוא שילוב מוצלח של תיאור מסכם לתולדות קהילה גדולה עם חקירה של התמודדות בתנאים משתנים וחשיפת המניעים הרעיוניים והתרבותיים של הנפשות הפועלות. ועדת השופטים:

מאיר גבאי, יוסף יהלום, יוסף קפלן, יואל קרמר, מינה רוזן, חגי בן-שמאי (יו"ר).